

Ahmet Hamdi Tanpınar Poetikası

Ahmet Hamdi Tanpınar planlı bir şekilde herhangi bir mukaddime veya planlı müstakil bir poetika kaleme almamıştır. Şiir anlayışı ve şiire getirdiği yorumlar, daha çok dergi ve gazete yazılarından, konuşmalarından, derlenmiş olan yazılarından tespit edilebilir. Şairliğinin yanında hem estetik hocası hem de bir edebiyat tarihçisi olması, şiir sanatı üzerine oldukça önemli tespitler yapmasını sağlamıştır. Ayrıca hem Yahya Kemal'i hem de Ahmet Haşim'i tanımış olması, onun şiir anlayışında oldukça önemli bir yer tutar.

4.1. Tarifler: “Şiir, Rüyaların Çocuğudur.”

Tanpınar, şiire her şeyden önce soyut bir açıdan yaklaşır. Onun şiirini somut önerilerle açıklamanın ve onu bir zemine oturtmanın pek imkanı yoktur. Çünkü Tanpınar, şiirlerinin derin ve mistik olmasını ister. Onun şiiri görünenin ötesinde, görünmeyen evrene doğru sürekli bir atılım halindedir. Bu sebeple şiirin tanımı sürekli, “rüya”, “hayal”, “manevi hava” gibi kavramlarla ifade etmeye çalışır. Şiir tanımı zorluğuna “bakir ve son derece saf şiir... İfadesi ve izahı kabil olmayan şeyler, yani düşüncenin imkansız bir enstantanesi”(Tanpınar, 2005:27) sözleriyle dikkat çeken Tanpınar, şiire oldukça soyut olan şöyle bir tanım getirir:

“Çocuğun ve hayvanın insanda tekrar canlanması, ilk çağlara dönüş, ruhun kabli bir mevcudiyete istihalesi, kendi müteharrik ve şuurlu varlığında bir ağacın dalgın ve şuursuz sükunetini kurmak için duyduğum hasret, bütün tecrübe ve bilgilerimi terk ettiği bir anda ruhun kabuğundan çıkarılmış bir kaplumbağa ızdırabı ile eşyayı ve etrafını yoklaması, etimizin, kanımızın ve hasselerimizin aklın ve hatıranın istibdadından kısa kurtuluşlarındaki donuk parıltıları ki geceleyin gördüğümüz rüyanın kendisi değil, fakat onun şaşırtıcı sürati, yahut teşekkülü anında çok telkinkar bir musiki gibi ona refakat eden ve çok defa uyandıığımız zaman içimizde bir keder, bir hayret, bir korku halinde bulduğumuz acaip ve isimsiz duygu vesaire...”(2005:28). Tanpınar'a göre işte böylesi durumların ifade edilmesi şiiri ortaya çıkarır.

“Zihnin bazı imkansız vuzuh anları uyanık halde görülen bir rüyadan başka bir şey değildir”(2005:34) diyen Tanpınar, Valery'nin “rüyalarını yazmak isteyen insan uyanık halde olmalıdır” sözünden hareketle rüyayı uyanık halde görüp, onun yazıya dökmek ister. Böylece şiir, Tanpınar için uyanık halde görülen rüyaların yazıya geçmiş halidir. Bu sebeple Tanpınar'da şiir estetiğinin temelini rüya teşkil etmiş olur.

Tanpınar, şiirinin bir duyguyu, bir düşünceyi ruh haliyle verme sanatı olduğunu söyler. Bunu yaparken de mükemmeliyeti yakalamak gerektiğine inanır. Bunun için şiir lisanının alalede

konuşma ve nesir lisanından ayrı olması gibi büyük ve esaslı bir hakikat mevcuttur”(2005:18). Tanpınar’ın işaret ettiği bu hakikat doğrultusunda şiirin “hemen daima kendisinden uzak tuttuğu kelimeler mevcuttur”(2005:18) diyerek bir mükemmeliyete ulaşma çabası göstermiş olur. Tanpınar’ın, şiire getirmiş olduğu şu tanım, bu bağlamda önem arz eder: “Şiir bir söz sanatıdır, fakat ölçü fikri vardır, ölçülü sözdür. Dilin hususi tasarrufudur; bazı kaidelerin tasarrufu ile yapılmıştır. Şiirin ahengi, bir takım zaruretlerin içinden geçer. Şiir nesrin dışında bir söz sanatıdır. Mükemmeliyet şartının önde yürüdüğü söz sanatıdır”(Tanpınar, 2004:51).

Tanpınar, bütün bu tanımlardan hareketle şiirden ne anladığını ve şiirin ne manaya geldiğini şu genelleyici tanımla ortaya koyar: “Bizim şiirden anladığımız mana, kelimelerin terkiibinden doğan ritim, ahenk vs. vasıtalarla alelade lisanla ifadesi kabil olmayan deruni haletlerimizi, heyecanlarımızı, istiğraklarımızı, neş’e ve kederimizi ifade eden ve bu suretle bizde bedîf alaka dediğimiz büyüü tesis eden bir sanat olmasıdır”(2005:16).

4.2. Dış Yapı: “Şekle İnanyorum. Onu Ararken Kendimi Buluyorum.”

Tanpınar, şiirde şekle, şiirin formuna bağlıdır ve bunu lüzumlu görür. Kafiye ve veznin şiir için önemli olduğunu vurgular. Çünkü şiir şekliyle vardır ve kendini böyle kabul ettirmiştir. Ancak Tanpınar, kafiye ve vezni olmazsa olmaz kaideler olarak görmez. “Vezin, kafiye ve şiir şekillerinin sanatkar için daima sühûlet-bahş birer vasıta olduğunu iddia edemeyiz”(2005:16) diyen Tanpınar, yine de vezin ve kafiye, muntazam şekillere karşı gösterilen bir lakaydi, hatta bir çeşit düşmanlık gösterilmesini kabul etmez. Böylesi davranışları, sanatkarların özgürlük duygusuyla açıklamanın mümkün olabileceğini vurgulayan Tanpınar, bu durumun bütün dünyada mevcut muhtelif yeni sanat mensuplarının birbiriyle anlaşabildikleri yegane noktayı teşkil ettiğini söyler. Onlara göre kafiye ve veznin bu zalim boyundurukların altında sanat, bütün kudretini, zenginliklerini kaybetmektedir. Ayrıca mısraın, şairin söylemek istediklerini belli bir iskelete sokacağından, söylemek istenen şeyi sınırlandıracaktır. Kafiyesiz ve vezinsiz bir söylem bunların daha iyisini yapacaktır. Hatta ritim, deruni ritim, çok defa mısra denen çerçevenin içinde boğulur. Onlara göre bir cümlenin musikisi kendisiyle doğar ve o cümlenin hudutları içinde yaşar. Bunu ayırmak veya herhangi bir değişikliğe uğratmak, onu kaybetmek demektir. Tanpınar, yapılan bütün bu itirazları dile getirir ve bunları haklı bulur. Ancak Tanpınar, böylesi itirazlarda bulunan kişiler “zahiri bir bakışla, vezin, kafiye, şekil dediğimiz kayıtların arasında hiçbir ilişki bulamaz; bunları sonradan gelme, hakiki bünye ile alakası olmayan bir takım ilaveler, lüzumsuz kayıtlar gibi görür. Fakat biraz daha yakından gören bir göz, bütün bu sonradan gelme lüzumsuz ilavelerde şiirin nizamını, mükemmeliyet dediğimiz kıvılcımı çıkartmak için zekanın madde ile

mücadelesini sağlayan esaslı unsurları bulacaktır.”(2005:17) diyerek yapılan bu itirazlara da cevap vermiş olur.

Kafiye ve vezni şiirin mükemmeliyeti için zaruri gören Tanpınar, verdiği cevabın devamında vezni, kafiye ve şekli şöyle tanımlar: “Güç ve nadir kafiye, tedailerimizin (çağrışımlarımızın) seyrine mesut ve yakışır bir yol açar; vezin çıkardığı müşkülâtla bizi tesadüflerin gecesini zorlamaya mecbur eder. Şekil lisan denen kaosun içinde varmamız lazım gelen mükemmeliyetin hudutlarını çizer, dolduracağımız boşlukları gösterir”(2005:17). Tanpınar, kafiye, vezin ve şeklin şüphesiz şairi bir takım fedakarlıklara mecbur ettiğini, fakat bunları ibdam (yeni ve güzel bir eser yaratmanın) zaruretleri olarak görür ve bizi sanatın nizamından ayıracak, vazgeçmemize sebep olacak unsurlar olmadığını vurgular.

Tanpınar, şeklin kendisi için ne derecede önemli olduğunu bir başka yazısında ise şöyle dile getirir: “Şekle inanıyorum, çünkü kurduğu zaruretler ve getirdiği zorluklarla o bana kendimi tahakkuk ettirmek imkanı veriyor. Onu ararken kendimi buluyorum. O beni ayıklıyor, temizliyor ve derinleştiriyor. O benim hareket sahadır, bu üç veya dört kıta içinde ben muharebelerimi veriyor, zaferlerimi kazanıyor ve ricatlerimi (geri çekilmelerimi) idare ediyorum. Ve her defasında çok esaslı bir şeyi, bir oyuna riayet etmeği öğreniyorum. Sözümü başkalarının sözünden ve sükutumu başkalarının sükutundan ayıran odur”(2005:28). Tanpınar’ın bütün bu sözlerinden anlıyoruz ki şiir şekliyle manasını unutturur, onunla iç içe girer. Onları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Vezin ve kafiye bir musikidir, ritimdir ve ahengi sağlar, şiiri düzene sokar ve onu mükemmeliyete ulaştırır.

4.3. Dil: “Şiir Dilin Özüdür, Kokusudur, Lezzetidir.”

Tanpınar’ın şiir hususunda üstünde en çok durduğu mesele dildir. Şiiri şiir yapacak, ona değer verecek ve onu mükemmel olan bir nizama sokacak olan şey lisanıdır. Tanpınar, şiir haricindeki bütün sanatların kendine göre hususi maddelere, unsurlara sahipken şiirin ise “doğrudan doğruya malzemesini umuma ait olan ve onun ihtiyaçlarından doğan lisanıdan al”dığını vurgular.(2005:14) Çünkü heykeltıraş ve mimar yontup işledikleri taş doğada kendiliğinden mevcuttur. Onu sanatkar işler ve ona hayat verir. Ancak onun elinde bir ifadeye, bir manaya kavuşur. Müziğin elinde olan ses de öyledir. Onunla değer kazanır. Ancak “şiir tabiatın haricinde kalan tali bir vazifedir”(2005:14). Tanpınar’ın bu sözlerinden hareketle, şiiri ortadan kaldırdığımızda lisan yine toplumla birlikte yaşar ve vazifesini yine görür, diyebiliriz.

Ancak şair de lisanda mevcut olan kelimelerle yola koyulacağından, her kelimeyi de şiire sokmayacaktır. Çünkü şiirin lisana olan tasarrufu, nesrin ve konuşmanın tasarrufundan

çok başkadır. Çünkü şairin seçeceği kelimeler “artık şiirde yalnız kamusta mevcut falan veya filan manaların sahibi olan kelimeler değil, bir halet-i ruhiyenin malzemesini kendinde bulmuş olduğu bir sanat malzemesidir ki içine gireceği terkipte kemiyeti ile beraber keyfiyetini de kullanacaktır. Ahengi, telkin kudreti, ses şekli, rengi ile o, sanatın nizamında kah bir ham boya parçası, kah renkli bir mozaik taşı ve kah bir ses ve çok defa bütün bunların hepsi birden olacaktır”(2005:18). Tanpınar, kelimeye yüklediği bu görev, şiirde aranan dil mükemmeliyetini ve şiirin kendine has olan dilini ortaya çıkaracaktır.

Tanpınar, şiiri, örgüsünü veren malzeme yani lisan dolayısıyla hemen herkes için ortak olan bir sanat olarak görür. Ancak yine bu özelliğinden dolayı onu hudutları en dar olan sanat olarak da görür. Çünkü “yalnız şiirdir ki yazıldığı lisanın malıdır. O lisanda okunmak şartıyla güzelliklerine sahiptir, vardır. Çünkü şiir dilin özüdür, kokusudur, lezzetidir, musiki kabiliyetidir, yahut bunlardan doğan hususi bir şekildir. Hepsinin birden doğurduğu hususi ve canlı şekil ki, hatta aynı dilde bile başka bir suretle tekrar edildi mi kendisi olmaktan çıkar”(2005:40). Tanpınar, bu hususiyetle şiir dilini, şiirin mevcudiyet sebebi olarak görür. Onun dilini değiştirmeye, başka bir dile veya aynı dilde başka kelimelerle onu ifadeye kalmak, o şiirin ruhunu almakla eş değer görür. Tanpınar, mısraı güzelleştiren şeyin, onun haiz olduğu dilin güzelliği olduğunu vurgular. Bu sebeple mısraı dili sayesinde “bir denizköpüğü gibi, göğün maviliği gibi kendi hazinelerinde seyredildikçe mevcut ve güzel olduğunu vurgular. Şiirin yazıldığı dilin içindedir ve tercümesi de hemen hemen imkansızdır. Tanpınar göre şiir bir iç kale sanatıdır. Çünkü dil, vasıta olarak değil, malzeme ve nesic olarak kullanıldığı zaman, milletin iç kalesi olur. Böyle alınınca, “dil bir milletin insanının, tarihinin, kültürünün ta kendisidir, köpüğüdür, çiçeğidir, tacıdır. Onunla yapılan sanat, bir iç kale sanatı olur. Zaferlerini yavaş yavaş oradan yapar”(2005:42). Tanpınar’a göre böylesi bir dil, şairi dünya ölçüsüne ulaştırabilecek en önemli ölçülerden birisidir.

4.4. Sanatların Tedahülü: “Beni Şahsiyetime Götüren Şey, Musikidir.”

Tanpınar, sanatların tedahülünü kabul eder. Tanpınar, şiirin diğer güzel sanatlarla iç içe girmesini lüzumlu görür. Dikkat edildiğinde bütün şiir değerlendirmelerinde şiirin diğer güzel sanatlarla olan ilişkisine değinir. Şiiri kimi zaman onlarla özdeşleştirir, kimi zaman da farklı özelliklerini göstererek onların nasıl uyum halinde getirileceğini açıklar. Tanpınar bu bahiste başta musiki olmak üzere, mimari, heykeltıraş, resim, gibi bir çok sanat dalı hakkında görüşlerini bildirir. Şair olan Tanpınar, unutulmamalıdır ki aynı zamanda estetik ve plastik sanatlar hocasıdır. Tanpınar, bu sanat dallarının şiirle ortak noktasını en çok sonsuzluk teminde birleştirir. Mimari, heykeltıraş ve musiki sanatkarın elinde hayat bulurken, ebedi bir

mahiyet kazanır. Bu ebediyet, şiirde de önemli bir mefhumdur. Ayrıca Tanpınar, mimarının hemen hemen şiirle aynı olduğunu söyler. Mimarının vücuda getirdiği bina yani yapı, tıpkı şairin şiirini getirdiği formla aynıdır. Bir mimar taşlara nasıl hayat verirse, şair de kelimelerin, vezin ve kafiyeye içinde nizama girmesini ve hayat bulmasını sağlar.(2005:15)

Tanpınar için diğer önemli (hatta en önemli) mesele musiki meselesidir. Musiki Tanpınar için şiirin kaynağıdır. Musiki, Tanpınar'da hayallerin manzaraya dökülme anıdır. Duyduğu ses, ruhunda canlanan manzarayı gözlerinin önüne döker ve onu somutlaştırır. Yani aslında “hayalin meydana gelmesi, uyanık halde bir rüyanın” görülmesi musiki sayesinde. Tanpınar dinlediği musikiyi, bildiği veya tanıdığı şeylerle çizdiği çerçeveler değil, bu musikin kendisinde yarattığı halet-i ruhiyeye birleştirerek vücuda getirir. Bu da Tanpınar'ın uyanık haldeyken ani bir duyuş altında şekillenen rüyaları vermesini sağlar. Elbette musiki uyandırdığı bu büyük manzaralarla sonsuzluk duygusunu da verir. Bu sebeple “musiki daima oluş halindedir. Zaman gibi ve onun nizamıyla kendi kendisini yiyerek büyür, kendinde doğar ve kendinde kaybolur”(2005:38). Musiki Tanpınar'a göre giydirilmiş zamandır. Diğer sanatların hemen hepsinde tabiatın bir şey vardır. Musikin sadece alır, zaman gibi onu da her şeyle durdurabiliriz. Maddesizdir, sestem yani heyecanların en iptidai işaretlerinden yapılmıştır. Onun için daima iptidaidir. Düşünceyi değil, nabzı idare eder”(2005:39). İşte Tanpınar, da şiirin böyle bir şey olduğunu, düşünceyle değil, nabızla ilgili olduğunu söyler. Zaten Tanpınar, vezin ve kafiyenin amacının da bu musikiyi yakalamak olduğunu vurgular. Sonuç olarak, plastik sanatlara olan düşkünlüğü, şiirinde resim ve musikiyi beraberinde getirir. Musiki şiirde esastır. Musiki eserin kompozisyonudur. Ayrıca kelimelerle de resim çizilebilir. Yani Tanpınar'a göre dış alem, şairin ruhunda yansımalarını bulmalı ve bir musiki cümlesi halinde ifade edilmelidir.

4.5 Şiirde Mânâ: “Şiirin Asıl Sihri, Manevi Hava'sındadır.”

Tanpınar, daha önce de ifade ettiğimiz gibi Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'le kimi noktalarda benzerlik gösterir. Tanpınar, şiirde mana ve mananın lüzumlu olup olmadığı konusunda ustalarına benzer görüşler ortaya koyar. Her şeyden önce bahsettiğimiz şairler gibi, o da şiiri mana ve vuzuh için kurban etmez. Yani Tanpınar da “eti için bülbüle” kıymaz.

Tanpınar, mânâyı şiirde esas mesele görmediği için, “şiir, tesirini konuşma ve nesir gibi –kaba manasıyla- mana ve vuzuh ile yapamaz”(2005:19) der. Bu sözlerle şiirde mana yoktur demek istemediğini, onun yerine (mana yerine) “sözü sanatta sadece bir musiki kıymeti gibi kullanmak”(2005:19) gerektiğini ifade eder. Tanpınar'a göre şiirde mana vardır,

fakat bu mana nesrin ve konuşmanın manası değildir ve asıl kıymet onda değil, şiirin manevi benliğini yapan havasındadır(2005:19). Tanpınar'ın, Haşim'in "bülbulün nağmesi" veya "bal dolu kavanoz"; Yahya Kemal'in "kulağı dolduran ses veya kalpten gelen hissin mısra oluşu"; Orhan Veli'nin "eda"sı gibi tanımların karşısında "manevi hava" olarak gördüğü şey, şiirdeki mananın yerine geçer. Tanpınar'a göre "birbiriyle irtibatlı olmayan rüyet ve düşünce parçalarını, hissin ve hayalin bütün dağınık unsurlarını kendi içinde ve bir vahdet halinde toplayan işte asıl bu havadır"(2005:19). Tanpınar'a göre şiirdeki bu mana sadece söz veya nesirde ancak tâli ve tezyini bir kuvvet mahiyetinde kullanılan imajların birbirini tabirden ibarettir. Şiire asıl sihrini veren bu bahsettiğimiz hava'dır. Tanpınar bu havaya istersek musiki de diyebiliriz, der. Ancak bunun tam anlamıyla kastedilen şeyin karşılanamayacağını da sözlerine ekler.

Tanpınar, bütün kuvvetini ve tesir kabiliyetini velhasıl mükemmeliyetini doğuran her şeyi sanatın lisanından alan bu havanın kelime ile, imajla olan münasebeti, bir peyzajın veya bir odanın ışıkla olan münasebeti gibi olduğunu dile getirir. Tanpınar, şiirde var olan bu havanın kelimelerin ve imajların üzerine tesir ettiğini, çünkü şiirdeki bütün unsurların bu havanın varlığına tabi olduğunu söyler. Tanpınar'a göre şiiri yapan havayı kaldırdığımızda elimizde lügate iadesini bekleyen bir yığın kelime ile birkaç hayal kırıntısı kalır. Çünkü şiirde asıl olan bu hava, sanatkardaki ruhi vaziyetin dile taşınmasından başka bir şey değildir ve bunu yapan da sanatın nizamı ve sanatkarın çalışma kudretidir. İşte Tanpınar, şiirdeki bu şekli ve nizamın kırılması, bu havanın yok olması, şiirdeki sihrin ölmesine sebeptir, der.

Bu içi yapı meselesinde Tanpınar'ın bir başka özelliğinden bahsetmek gerekir. Tanpınar, şiirin ruhunu bir esrara bağlar aslında. Ona göre şiir, "uyanık halde görülen bir rüya'dır. Rüya, insana çözülmesi güç bir ruh hali ve onun vasıtasıyla etrafımızda bir hava yaratır. Sanatta asıl olan u havayı kurabilmektir. Bu duygu karmaşıklığı altında eşyayı gösterebilmektir. Tanpınar, ancak bu şekilde yani uyanık halde görülen rüyanın eşyaya aksettirilerek gösterilmesi, sanat adamının ömrünün arızalarına, realitenin akislerine, realite üstünde bir cehre verebileceğini vurgular.(2005:39) Tanpınar ortaya çıkan hayallerin, uyanık halde görülen rüyalardan başka bir şey olmadığını ifade eder. Kendiliğinden gelen bu hayaller, zihinle birlikte işlenir ve şiir ortaya çıkar. Hayaller, ani bir duyuş altında şekillenmiş rüyalara dönüşür. Bütün bunlar gösteriyor ki, Tanpınar şiiri oldukça soyut bir düzlemden somuta taşımak ister. Rüyayı eşyalaştırmak, tılsıma, esrara bir hüviyet kazandırmak, rüyayı dağınıklıktan kurtarıp onu şuurlu bir çalışmanın ürünü haline getirmek ister.

Tanpınar'da şiirin iç yapısıyla ilgili olarak değineceğimiz bir başka mesele saf şiir'dir. Tanpınar da saf şiir görüşüne katılır ve şiirlerini bu nizama göre şekillendirmeye çalışır.

Sembolistlerden etkilenmiş olması, onu bu yönde şiirler yazmaya sevk eder. elbette Yahya Kemal'in tesiri de önemlidir, diyerek bu bahsi burada kapatalım.

4.6. Muhteva: “Şiir, Hiçbir Davayı İspata Müsait Değildir.”

Tanpınar için muhteva, ancak şekille bir bütün olarak var olabilir. Bu birliktelik şiirin ruhunda var olan muhtevayı ortaya çıkarır. Şiiri bir bütün olarak gören Tanpınar, şiirde işlediği konular için şekilden ve şiir anlayışından ödün vermez. Ancak yine de işlediği konu ve temalarla evrenselliğe ulaşmıştır. İşlediği ölüm, varlık, aşk, sanat, zaman gibi birçok temada insana ulaşmayı başarmıştır. Tanpınar, ruhun ışığıyla derinleştirilmiş ve kimsenin görmediği noktaları görmüş ve hayallere sığınmış birçok konuyu şiirlerinde işler.

Her şeyden evvel Tanpınar, hocası Yahya Kemal gibi, şiiri fikir için dar bir çerçevede olarak görür. Yani Tanpınar, fikir meselesine şiirde karşı çıkarken, şiirin hiçbir davaya, ideolojiye hizmet etmesini istemez. Nitekim kendi şiirlerinde de buna dikkat eder Tanpınar, bu meseleye şöyle yaklaşır: “Büsbütün başka bir nizamın birleştirdiği bu kesik cümleler (yani şiir), söze kah yontulmuş bir mermerin düzgün, salâbetini, kah bir manzaranın renk ve gölgelerini veren ve her an tarifsiz bir musikiyi peşinden sürükleyip götüren değişiklikleri ile hiçbir davayı ispata müsait değildir.”(2005:13-14) Çünkü Tanpınar'a göre şiir “bir yılan gibi kendi üstüne çöreklenen ruhun bir an için kendi kendini temasından doğan bir mükemmeliyettir ki, ağlatmak ve düşünmek ona terettüp etmez”(2005:14). Tanpınar, böylesi bir teşebbüsün şiiri kendi tabiatından çıkaracağını dile getirir. O halde hakiki şiirin, asıl sanat eserinin kendi varlığından başka hedefi yoktur ve toplum meselelerine yer vermesi de gerekmez. Bunun haricinde Tanpınar, başta dile getirdiğimiz gibi şiirin muhtevasının başlı başına bir unsur olmadığını vurgular. Ona göre, şekil ile muhteva dediğimiz şeyler ta mebdenden (başlangıçtan) itibaren herhangi bir ayrılığı kabul etmeyen tek mevcuttur. Çünkü Tanpınar, bir fikrin, bir tasavvurun veya bir hayalin yaratıcı bir maharet olarak sunabilmesi için, onun her şeyden evvel şekillenmesi, yani kendine has bir kalıp sahibi olması gerektiğine inanır.

Bunun yanında Tanpınar'ın muhtevasında, rüyaya getirmiş olduğu yaklaşımdan dolayı biraz soyutluk vardır. Bunu biraz mistik olmakla açıklanabiliriz. Tanpınar, rüya ve hayallere mistik bir açıdan bakar. Şiirlerinde metafizik bir yön taşıdığından ferdidir. Ancak Tanpınar, mistik bir şair değildir. Onun şiiri ne toplumcu ne de milli bir yere konulabilir. O daha çok beşeridir. Sembolizmin etkisiyle, muhtevasına imajlar, semboller de kaynaklık eder. Tanpınar'ın muhtevasında zamanın ayrıca önemi vardır. Zamana biraz hicivle yaklaşan Tanpınar, modern çağın insanın saate tutsak olan temposunu anlatır. Bu sebeple Tanpınar'ın

şiiirinde zaman bitmiş bir zaman değildir. Sürekli bir akış içindedir. Zamanın “ne içinde, ne de büsbütün dışında; yekpare, geniş bir anın parçalanmaz akışında” olan Tanpınar, bu sebeple denilebilir ki sürekli eşiktir. Her ne kadar dini ve felsefi konulara kimi zaman yer verse de Tanpınar’ın dini yönü bunalımlıdır.

Tanpınar’ın muhteva konusunda değinmemiz gereken bir başka nokta “ayna” imgesidir. Tanpınar’a göre “ayna” varlık alanını gösterir. Ayna imgesi Tanpınar için hayali ve hakikati birleştirir. Bu sebeple Tanpınar şiirde salt bir hakikat olmayacağını ifade eder.

Tanpınar’ın şiirlerindeki muhteva, denilebilir ki onun sonsuz iç dünyasının bir göstergesidir. Tanpınar, bütün temalarında bir sonsuzluk özlemi içinde, evrensel ulaşma noktasında gayret sarf etmiştir. Muhteva, şiirin diğer unsurlarıyla önem kazanır ve bir anlama ulaşır. Muhteva, şiirin yarattığı havayla bir değer kazanır.

4.7. Okuyucu: “Yalnız Şiirdir Ki Yazıldığı Lisanın Malıdır.”

Tanpınar, şiir okuyucusu için genel itibariyle görüş bildirmez. Ancak bu durum onun okuyucuyu önemsemediği anlamına gelmez. Tanpınar şiiri yazıldığı dilin içinde gördüğünden, ondan alınabilecek lezzetin o milletin insanına özgü olduğunu vurgulayarak, şiir okuyucularının ancak kendi dillerinde yazılan şiirlerden zevk duyabileceğini söyler. Şiir tercümelerinin okuyucu için pek bir anlam ifade edemeyeceğini dile getiren Tanpınar, onların (okuyucuların) kendi dillerinde yazılan şiirleri anlayabilmeleri için de belli birikimlere sahip olmasını ister. Musiki, resim ve mimari gibi alanlarda bilgi sahibi olmak, estetik duygulara duyarlı olmak şiirin gerçek mahiyetini anlamada yardımcı olacağını vurgular.

4.8. Netice: “Her Şey Yerli Yerinde”

Sonuç olarak, her ne kadar romanları, hikayeleri, deneme ve mektuplarıyla tanınıyor olsa da o, her şeyden önce bir şairdir. Bu sebeple denilebilir ki romanlarına, hikayelerine, denemelerine baktığımızda görülen hassasiyetler, hep o şair ruhun belirtileridir. Hemen hemen bütün eserlerinde şiirsel duyguyu ve atmosferi hissettiren Tanpınar, şiir türü ve onun bütün unsurları hakkında geniş, derin ve çok yerinde tespitler sunmuştur. Yahya Kemal ve Ahmet Haşim’i tanımış olması ve onları iyi özümsemesi, onun bu şiiriyet tarafını daha da beslenmiş olur.

Şiire getirmiş olduğu tanımları, şiir unsurlarını şiirlerinde kullanışı, musikiye değer verışı, rüyaya ve şiirdeki asıl mesele olan “manevi havaya”, evrensel temalara kadar özgün ve bir o kadar değerli olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu sebeple şiire ve onun sanatına getirdiği

bütün yorumlar, şiirlerinde mevcudiyetlerini hissettirirler. Tanpınar, şiirleri ve düşünceleriyle bir tutarlılık gösterir.

Kaynakça

Enginün, İnci (2005); *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergah Yay., İstanbul.

Kaplan, Mehmet (2006); *Şiir Tahlilleri 2*, Dergah Yayınları, İstanbul.

Korkmaz, Ramazan-vd. (2004); *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yay., Ankara.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2004); *Edebiyat Dersleri*, YKY, İstanbul.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2002); *Mücevherlerin Sırrı*, YKY, İstanbul.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2005); *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yay., İstanbul.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2007); *Bütün Şiirleri*, Dergah Yay., İstanbul.